Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Agrobiotexnologiyalar va oziq-ovqat xavfsizligi instituti 60820100 – O'rmonchilik va aholi yashash joylarini ko'kalamzorlashtirish ta'lim yo'nalishi talabalari uchun "O'rmon melioratsiyasi" fanidan tayyorlangan fan dasturiga

TAQRIZ

Fanning o'qilishidan maqsad – talabalarga himoya o'rmonzorlarini barpo etish nazariyasi va amaliyotini o'zlashtirish, ulardan atrof muhitga ijobiy ta'sir etuvchi, qishloq xo'jalik ekinlari mahsuldorligini oshiruvchi, yaroqsiz erlarning holatini, hamda suv manbalarini va transport yo'llarini himoyalovchi sifatida foydalanish haqidagi bilimlarni o'rgatishdir. Fanning vazifasi talabalarga o'rmon melioratsiyasi fanining xususiyati va tabiatga keltirilgan zararli hodisalarning sabablarini ilmiy asosda tushuntirish va ularga qarshi o'rmonmeliorativ tadbirlarni tashkil qilish, tog' qiyaliklarini terrasalash texnologiyasini va mevali o'rmon daraxtzorlarini barpo qilish agrotexnikasini, qumli sohrolarda o'rmonlar barpo qilish agrotexnikasini o'rgatish hisoblanadi.

60820100 – O'rmonchilik va aholi yashash joylarini ko'kalamzorlashtirish ta'lim yo'nalishi talabalari uchun "O'rmon melioratsiyasi" fani 5-6 semestrda rejalashtirilgan bo'lib, unda ma'ruza amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari mavzulari tasdiqlangan fan dasturi asosida, mavzular ketma-ketligi biri-birini to'ldirib, fanning barcha bo'limlarini qamrab olgan.

Xulosa qilib aytganda 60820100-O'rmonchilik va aholi yashash joylarini ko'kalamzorlashtirish ta'lim yo'nalishi uchun "O'rmon melioratsiyasi" tuzilgan ushbu fan dasturi oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan qo'yilgan talablarga to'liq javob beradi va uni foydalanishlari uchun tavsiya etaman.

Samarqand davlat arxitekturo-qurilish universiteti "Bino va inshootlar kadastri" kafedrasi katta o'qituvchisi, t.f.f. d., N.Ubaroev

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI SHAROF RASHIDOV NOMIDAGI SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETI AGROBITEXNOLOGIYALAR VA OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGI INSTITUTI

Ro'yxatga olindi: № BD-60820100 2024 yil "10" 04		**"TASDIQLAYMAN"** SamDU rektori R.I.Xalmuradov 2024 yil "__" _____

O'RMON MELIORATSIYASI

FAN DASTURI

Bilim sohasi:	800000 – Qishloq, o'rmon, baliq xo'jaligi va veterinariya
Ta'lim sohasi:	820000 – O'rmon xo'jaligi
Ta'lim yo'nalishi:	60820100 – O'rmonchilik va aholi yashash joylarini ko'kalamzorlashtirish

Fan/modul kodi	O'quv yili	Semestr	ECTS - Kreditlar
O'RM1512 O'RM1612	2026-2027	V VI	6 6
Fan/modul turi	**Ta'lim tili**		**Haftadagi dars soatlari**
Majburiy	O'zbek		4

	Fan nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Umumiy (soat)
1.	O'rmon melioratsiyasi	72 84	108 96	180 180

Fanning maqsad va vazifalari	
FM1	**Fanni o'qitishdan maqsadi-** Fanning o'qilishidan maqsad – talabalarga himoya o'rmonzorlarini barpo etish nazariyasi va amaliyotini o'zlashtirish, ulardan atrof muhitga ijobiy ta'sir etuvchi, qishloq xo'jalik ekinlari mahsuldorligini oshiruvchi, yaroqsiz erlarning holatini, hamda suv manbalarini va transport yo'llarini himoyalovchi sifatida foydalanish haqidagi bilimlarni o'rgatishdir. Fanning vazifasi talabalarga o'rmon melioratsiyasi fanining xususiyati va tabiatga keltirilgan zararli hodisalarning sabablarini ilmiy asosda tushuntirish va ularga qarshi o'rmonmeliorativ tadbirlarni tashkil qilish, tog' qiyaliklarini terrasalash texnologiyasini va mevali o'rmon daraxtzorlarini barpo qilish agrotexnikasini, qumli sohrolarda o'rmonlar barpo qilish agrotexnikasini o'rgatish hisoblanadi. **Fanning vazifasi -** Hozirgi vaqtda iqlimning o'zgarishi va eroziyaning turli darajada namoyon bo'lishi o'rmon melioratsiyasi bilimlarining kengaytirish zaruriyatini vujudga keltirmoqda. Buning natijasida esa turli hududlarning holatini yaxshilash bilan birgalikda, inson salomatligi uchun zarur bo'lgan atmosfera havosining tozaligiga ham erishish imkoniyati yaratiladi.

Fan mazmuni	
II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) **II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:**	
Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M) **5-semestr**	
M1	**1-mavzu: Kirish. Fanning tarkibi, maqsadi va vazifalari. Dala ixota o'rmonzorlarining tarixi.** O'rmon melioratsiyasi fanining tarkibi. Fanning maqsadi va vazifalari. Dala ixota o'rmonzorlari bo'yicha ilmiy tadqiqot ishlar olib borilgan davrlar va olimlar. Dala ixota o'rmonzorlarining hozirgi ahvoli Halq xo'jaligiga zarar keltiruvchi qurg'oqchilik, issiq shamol, izg'irin shamol, tuproqning suv va shamol eroziyasi, qum ko'chmalari kabi tabiatning zararli omillarini oldini olish, tog'li, dasht va qumli mintaqalarni o'rmonlashtirish kompleks tadbirlarni o'zlashtirish, himoya o'rmonzorlarini ko'paytirish dolzarb masaladir.
M2	**2-mavzu: Dala ixota o'rmonzorlarining mikroiqlimga ta'siri.** Qurg'oqchilik va issiq shamolning meteorologik belgilari va ularning qishloq xo'jaligidagi roli. Dala ixota o'rmonzorlarining konstruksiyasi va ularning shamol faoliyatiga ta'siri. Dala ixota o'rmonzorlarining havoning haroratiga, namligiga ta'siri. Dala ixota o'rmonzorlarining tuproq uchishiga ta'siri.
M3	**3- mavzu: Ihotazorlarning qishloq xo'jalik ekinlarining hosildorligiga ta'siri.** Dala ixota o'rmonzorlarining shamol tezligiga va mikro iqlimga tasiri natijasida xosildorlikni oshishi. Paxta, bug'doy, meva va boshqa qishloq xo'jalik ekinlari xosildorligiga ta'siri. Hosilning sifatiga ta'siri.
M4	**4-mavzu: Dala ixota o'rmonzorlarini joylashtirishning nazariy asoslari.** Dala ixota o'rmonzorlari, ularning turlari va tuzulishi. Asosiy va yordamchi ixotalar, ajratmalar, ularning vazifasi va joylashishi. Dala ixota o'rmonzorlarining yo'nalishi va enini aniqlash. Ixotalar oraliqlarini aniqlovchi omillar va uni aniqlash usullari. Turli tuproq va gidrologik mintaqaga bog'liqligi. Suvni tartibga soluvchi va tuproqni himoya qiluvchi ixota o'rmonlarini joylashtirish xususiyati. Dala ixota o'rmonlarining turlari, yo'l yoqalaridagi va boshqa ob'ektlarda ixotalarni joylashtirish xususiyati. Dala ixota o'rmonlarini ko'paytirishdagi madaniy o'rmonlar turlari va daraxt turlarini aralashtirish. Dala ixota o'rmonlari konstruksiyalari, ularning nisbatan ahamiyati va barpo etish usullari. Ixotada himoya vazifasiga bog'liq holdagi daraxt va buta turlarining guruhlari. Daraxt turlarining bir biriga munosabati va ixota o'rmonlarini barpo etishda e'tiborga olish.
M5	**5- mavzu: Dala ixotalarini barpo etish texnologiyasi.** **Bahorda va kuzda ixota barpo etish uchun tuproqni tayyorlash.** Ko'chat o'tkazish uchun optimal muddatlarni belgilash. Dala himoya ixotalarida qo'llaniladigan ko'chatlar turlari va ularning nisbatan bahosi o'tkazish maydonlarini markirovkalash. Ko'chatni o'tqazishga tayyorlash o'tqazishning umumiy qoidalari, usullari va ularni baholash. Hisobga olish va ularni to'ldirish. Urug'idan ekib o'stirish. Urug'dan va ko'chatidan ixota o'stirishni taqqoslash. Ixota daraxtzorlarini parvarishlash, vazifasi va ahamiyati. Ixotalarda tuproqqa ishlov berish turlari va miqdori, texnikalari, o'rmon ixotalarida o'rmonchilik tadbirlarini o'tkazish, uning maqsadi.
M6	**6- mavzu: Ixotazorlar uchun daraxt va buta turlarini tanlash.** Daraxtlarni iqlim va tuproq sharoitiga qarab tanlash. Ularni biologik, fiziologik xususiyatlarini xususiyatlarni hisobga olish. Daraxtlarni ekologik, estetik ahamiyatini e'tiborga olish. Mevali daraxtlarni tanlash. Ularni ildiz tizimini o'rganish. Daraxtlarni sanitar gigienik va manzarali xususiyatlari.
M7	**7-mavzu. Sug'orish tizimlarida ixotazorlar barpo qilish.** O'rmon agrar landshaftida ixota o'rmonzorlarini tuzilishi va ixotalash me'yorlari. Suv omborlari atrofini himoyalash. Kanal va boshqa sug'orish inshootlari atrofida ixotazorlar barpo etish. Agroo'rmon meliorativ landshaft strukturasi.
M8	**8-mavzu. Transport avtomobil yo'llarida ixotalar barpo qilish.** Transport yo'llari atrofida himoya daraxtzorlarini o'stirishning maqsadi. Kuchli va o'rtacha shamol esuvchi mantaqalardan o'tuvchi transport yo'llari. SHamol ta'sirida transport yo'llariga etkaziladigan zararlar, ularning oldini olish. Transport yo'llari atrofidagi himoya daraxtzorlar, ularning joylashishi. Ekiladigan daraxt turlari, ixotalar konstruksiya-lari. Daraxtlarni joylashishi va aralashish sxemasi. Barpo etish usullari. Mashina va mexanizmlar markalari. Ekish muddatlari. Ko'chat kattaligi.
M9	**9-mavzu. Ixotazorlarning iqtisodiy samaradorligi.** Ixotazorlar barpo qilishdagi sarf xarajatlar. Ixotazorlar ta'sirida olingan qo'shimcha hosil. Qo'shimcha xosilni sotishdan olingan foyda. 1 ga ixotadan olingan foyda.«Cho'l» va «Qumli cho'l» tushunchasining aniqligi, shimoliy va janubiy sharning cho'l halqasi, maydoni, geografik joylashishi, qumli mintaqalarning tarixiy-tabiiy xususiyati. Qumlarning kelib chiqishi bo'yicha klassifikatsiyalanish prinsiplari, ya'ni genetik klassifikatsiyasi. O'simliklar tavsifi va uning qalinligi bo'yicha, ko'chish darajasi bo'yicha, o'rmon o'sish sharoitining tavsifi bo'yicha, qumning shakllanishi bo'yicha klassifikatsiyalanishi. Qumning kimyoviy va fizikaviy xususiyati. Gidrologik konstantlar.Qumlarning ko'chuvchanligi, issiqlik va namlik o'tkazuvchanligi hamda ularning o'rmon meliorativ ahamiyati. Qumsevar o'simliklar va ularning o'sish sharoitlariga moslashuvi, qisqa vegetatsion davr, namlik to'planishi, bug'lanish davrining qisqarishi, ildiz sistemasining rivojlanishi. Qumlarda o'simliklarning o'sish prinsiplari va formatsiyalarining almashinuvi.

M10	**10-mavzu: Qumloq mintaqalarning geografik tarqalishi, tipologik klassifikatsiyasi, kimyoviy, fizikaviy va ekologik xususiyatlari.** «CHo'l» va «Qumli cho'l» tushunchasining aniqligi, shimoliy va janubiy sharning cho'l halqasi, maydoni, geografik joylashishi, qumli mintaqalarning tarixiy-tabiiy xususiyati. Qumlarning kelib chiqishi bo'yicha klassifikatsiyalanish prinsiplari, ya'ni genetik klassifikatsiyasi. O'simliklar tavsifi va uning qalinligi bo'yicha, ko'chish darajasi bo'yicha, o'rmon o'sish sharoitining tavsifi bo'yicha, qumning shakllanishi bo'yicha klassifikatsiyalanishi. Qumning kimyoviy va fizikaviy xususiyati. Gidrologik konstantlar.Qumlarning ko'chuvchanligi, issiqlik va namlik o'tkazuvchanligi hamda ularning o'rmon meliorativ ahamiyati. Qumsevar o'simliklar va ularning o'sish sharoitlariga moslashuvi, qisqa vegetatsion davr, namlik to'planishi, bug'lanish davrining qisqarishi, ildiz sistemasining rivojlanishi. Qumlarda o'simliklarning o'sish prinsiplari va formatsiyalarining almashinuvi.
M11	**11-mavzu. Shamol va qum ko'chishi, uning qum genezisiga ta'siri.** Qumli shamol oqimining aerodinamik xususiyati. Qumda shamol eroziyasi va uning salbiy ta'siri. Qum ko'chish turlari va uning ekologik oqibati. «Aktiv» va «Passiv» shamollar haqida tushuncha va ularning nisbati. SHamol cho'li ko'p burchakli kuchlanish va teng ta'sir etuvchi shamollar. Qumli shamol oqimining aerodinamik xususiyati, shamolning to'siqlari, bosimi. Qum ko'chishning tezligi. SHamol tezligini aniqlash usullari. Qum ko'chmasi miqdorini aniqlash usullari. Har-xil to'siqlar oldidagi qum to'plamlarining shakllari. Turli ob'ektlardagi qum uyumini hisoblash.
M12	**12-mavzu. Mexanik himoyaning asosiy turlari va ularni hisoblash usullari.** Mexanik himoyaning asosiy turlari, ularning ahamiyati. Mexanik himoyani hisoblash usullari. To'shama himoyalar joylashishini madaniy o'rmonlarni uchirishdan saqlanishini hisoblash. Mexanik himoyalash turlari uchun himoya materiallari miqdorini hisoblash. Ekinlarni individual himoya qilish usullari. Qumlarni mustahkamlashda qo'llaniladigan kimyoviy moddalar.
M13	**13-mavzu. Qumda o'rmonzor barpo etish.** Qumlarni turli daraxt va butalarni urug'idan va ko'chatidan barpo etish usuli bilan mustahkamlash va ularni xo'jalik o'zlashtirishi. Urug' sepish va ko'chat o'tkazish bo'yicha ishlab chiqarish usullari, o'z-o'zidan tabiiy ko'payishiga ta'sir etuvchi usullar.
M14	**14-mavzu. Qumda loyihaviy izlanish ishlari.** Loyihalash ob'ektida shamol rejimini o'rganish va qum ko'chishning tezligini aniqlash. Qumning mexanik, kimyoviy, fizikaviy xususiyatini o'rganish. Ish turlari bo'yicha holatini aniqlash va tahlil qilish. Ishchi kuchi talabini, ko'chat yoki urug'ga bo'lgan talabni hisoblash. 15-mavzu. O'rmon meliorativ tadbirlar asosida ko'chma qumlarni mustahkamlash va cho'l yaylovzorlari maxsuldorligini oshirish. Sho'rxok tuproqlarda joylashgan ko'chma qumlarni mustaxkamlash va ularda o'rmon barpo etish. Cho'llangan maydonlardagi yaylov o'rmon ixotazorlarini qayta tiklash texnologiyasi. Yaylovlarning maxsuldorligini oshirish uslublari.
M15	**15-mavzu. Qumda o'rmonzor barpo etishning kelajakdagi istiqbollari.** Ko'chma qumlarni mustahkamlash asosida qumloqlarni qishloq xo'jalik oborotiga kiritish hamda o'simliklarni botanik xususiyatlarini hisobga olib ma'lum o'simliklar landshaftini yaratish. Xorijiy davlatlar miqyosida bu boradagi ishlarni ko'rib chiqish, o'rganish va respublika miqyosida tadbiq ishlarini ko'rib chiqish.
M1	**6-semestr(bahorgi)** **1-mavzu: Himoya va o'rmon ixota datraxtzorlarini barpo etishni zamonaviy texnologiyalari va ularni samaradorligi.** Har bir mintaqaning tuproq iqlimidan kelib chiqib mos texnologiyalar asosida meliorativ tadbirlarni qo'llash va kelgusi yillardagi qilinadigan ishlar bilan taqqoslash. Zamonaviy texnologiyalarni avvalgilaridan afzalliklari va kamchiliklari, ularni tuproq iqlim sharoitga mosligi.
M2	**2-mavzu: Tog' mintaqalarida o'rmon melioratsiyasini amalga oshirish.** Tog'li o'lkalarni iqlim sharoitini(yog'ingarchilik, suv va shamol eroziyalari) hisobga olgan holda har bir iqlim zonasiga mos ixota daraxzorlari barpo etish hamda qor uyumalri hosil qilish, yerda yetarlicha nam saqlash. Bunda tog' va tog' oldi hududlardagi daraxlarni ildizlarini yerga ketish chuqurligi hamda tuproqni eroziyadan saqlashdagi o'rnini hisobga olish.
M3	**3- mavzu: O'rmon daraxtzorlari barpo etish agrotexnikasini hududlar bo'yicha o'rganish.** Mavjud agrotexnika shart-sharoitlarini hisobga olgan holda o'rmon ixota daraxtzorlari barpo etish va ularni tuproq iqlim sharoitiga mosligi. Daraxlar o'tqaziladigan tuproq qatlamining melirativ holati va unumdorligini hisobga olish.
M4	**4-mavzu: O'rmon daraxtzorlarini mikroiqlim hosil qilishdagi o'rni.** Yerning relefi va unga unga bog'liq ravishda tuproq iqlim sharoitini o'zgarishi. Har bir daraxning mikroiqlim hosil qilishdagi o'rnini o'rganish. Tuproq iqlim sharoitiga mos va istiqbolli ixota daraxtzorlarini barpo etish. Yer osti sizot suvlarini joylashish chuqurligi va gidrogeologik holatini o'rganish.
M5	**5- mavzu: Tog'li hududlarni geomorfologik holatiga ko'ra eroziyani shakllanishi.** Tog'larni gegrafik joylashuvi, tog' jinslari tarkibi va ularning eroziyaga moyilligi yoki chidamliligi hisobga olgan holda eroziyani qaysi turi uchrashi mumkinligini aniqlash va unga qarshi chora- tadbirlar ko'rish. Eroziyani shakllanish bosqichlari, har bir bosqichda kuzatiladigan holatlar. Tog' qiyaliklarini eroziyaga ta'siri.
M6	**6- mavzu: Tog'li o'lkalarda o'rmon melioratsiya ishlarini yo'lga qo'yish usullari.** Tog'li o'lkalarning iqlim sharoitini o'ziga xosligidan kelib chiqib u yerning o'simliklar qoplami va landshaftini o'rganish hamda shunga asoslanib ekologik xaritasini ishlab chiqish. Daraxtlarni ekologik, estetik ahamiyatini e'tiborga olish. Mevali daraxtlarni tanlash. Ularni ildiz tizimini o'rganish. Daraxtlarni sanitar gigienik va manzarali xususiyatlari.
M7	**7-mavzu. O'rmon meliorativ daraxtzorlarini sanitar ahamiyati.** Atrof muhit havosini yaxshilash maqsadida o'zidan kislorod ishlab chiqaradigan turli daraxtlarni ekish. Ularning ekologik ahamiyatini o'rganish. Davlat ahamiyatiga molik manzarali daraxtlarni tanlash. Suv omborlari atrofini himoyalash. Kanal va boshqa sug'orish inshootlari atrofida ixotazorlar barpo etish. Agroo'rmon meliorativ landshaft strukturasi.
M8	**8-mavzu. Tuproqni suv eroziyasidan asrashda o't-o'simliklar ekishni usullari.** Tuproqda suv eroziyasini kelib chiqish sabablari va ularni bartaraf etish yo'llarini ishlab chiqish. Joyni relyefini o'rganish va shundan kelib chiqib o'sha yerga mos daraxt va o'simlik turlarini aniqlash. Kelgusida bu kabi ishlarni istiqbollarini aniqlash,himoya daraxtzorlarini o'stirishning maqsadi. Kuchli va o'rtacha shamol esuvchi mantaqalardan o'tuvchi transport yo'llari. SHamol ta'sirida transport yo'llariga etkaziladigan zararlar, ularning oldini olish. Transport yo'llari atrofidagi himoya daraxtzorlar, ularning joylashishi.
M9	**9-mavzu. Qumli cho'l tuproqlarida ormon barpo etish.** Qumli cho'l tuproqlarini agrokimyoviy va agrofizikaviy xossalarini o'rganish. U yerning tuproqlarini mexanik tarkibi, sizot suvalrini joylashish chuqurligi, ya'ni kritik sathdan past-balandligini aniqlash, u yerning o'ziga xos o'simliklar qoplamini o'rganish. Tuproqlari unumdorligini, sho'rlanganligi yoki sho'rlanmaganligini aniqlash, unumdorligi past joylarni unumdorligini oshirish ishlarini olib borish.
M10	**10-mavzu: Cho'l yaylovlari mahsuldorligini oshirishda melioratsiya tartiblari.** Cho'l o'simliklarini xususiyatlaridan kelib chiqqan holda o'sha joyning tuproq-iqlim sharoitiga mos o'simliklarni tanlash va ma'lum bir qonuniyat asosida joylashtirish. Yaylovlarning bugungi ahvolidan kelib chiqib chorvachilik yo'nalishini tashkil etish. Dorivor

	o'simliklarni aniqlash va ularni ko'paytirishni yo'lga qo'yish. Kelgusida cho'l o'simliklarini yanada mukammal o'rganish hamda ulardan oqilona foydalanishda melioratsiya ishlarni yanada kengaytirish.Qumlarning ko'chuvchanligi, issiqlik va namlik o'tkazuvchanligi hamda ularning o'rmon meliorativ ahamiyati. Qumsevar o'simliklar va ularning o'sish sharoitlariga moslashuvi, qisqa vegetatsion davr, namlik to'planishi, bug'lanish davrining qisqarishi, ildiz sistemasining rivojlanishi. Qumlarda o'simliklarning o'sish prinsiplari va formatsiyalarining almashinuvi.
M11	**11-mavzu: Eroziya jarayonlarini oldini olishda zamonaviy fitomeliorantlar.** Zamonaviy fitomelorant o'simliklar va ularning biologik va botanik xossalari, ularning cho'l sharoitiga moslashishi. Qora va oq saksovulning ko'chma qumalarni mustahkamlashdagi o'rinlarini ko'rib chiqish. Qum ko'chish turlari va uning ekologik oqibati. Qumli shamol oqimining aerodinamik xususiyati, shamolning to'siqlari, bosimi. Qum ko'chishning tezligi. SHamol tezligini aniqlash usullari. Qum ko'chmasi miqdorini aniqlash usullari. Har-xil cho'l o'simliklarini eroziya jarayonnini oldini olishdagi hususiyatlarini o'rganish.
M12	**12-mavzu. Ixota daraxtzorlarini mikroiqlim shakllanishdagi o'rni.** Ixota daraxtlarini mikroiqlim hosil qilishdagi o'rni. Tol, terak, qarag'ay, qayrag'och va boshqa shu kabi o'simliklarni tuproq- iqlim sharoitiga ta'sirini o'rganish. Kelgusida mikroiqlim hosil qiladigan o'simliklarni yanada mukammal o'rganish hamda ularni iqlimlashtirirsh ishlarini yo'lga qo'yish. Ixota daraxtzorlarini havoni tozaligiga ta'sirini o'rganish.
M13	**13-mavzu. Yer sharidagi mintaqalarni ekologik holati va bugungi kundagi ahvoli.** Yerdagi global iqlim o'zgarishi va uni qishloq xo'jaligiga ta'sirini aniqlash. Bugugi kundagi mavjud o'rmon resurslarini saqlash, ulardan amalda oqilona foydalanish ishlarini yo'lga qo'yish. Markaziy Osiyo regionlaridagi ekologik holatning kelgusidagi iqlim o'zgarishlariga ta'siri. Ekologik holatni yaxshilash asnosida qishloq xo'jalik ishlab chiqarishini barqarorlashtirish.
M14	**14-mavzu. O'rmon meliorativ tadbirlarini mavsumga ko'ra o'zgarishi.** Har bir hududning iqlim sharoitini o'rganib, uning to'tr fasl davomida barqarorligini yoki barqaror emasligini aniqlash. Mintaqaviy va hududiy iqlim omillarini kuzatib boorish, iqlim o'zgarishlarida keskinlik kuzatiladigan bo'lsa, shunga ko'ra mavsumiy meliorativ tadbirlarni ishlab chiqish. Iqlim o'zgarishlarini meliorativ tadbirlarga ta'sirini kuzatib borish.
M15	**15-mavzu. O'rmon melioratsiyasi tadbirlarini ishlab chiqishda mintaqaning tuproq iqlim sharoitini to'liq o'rganish hamda jamoatchilik asosida uni yanada yaxshilash chora-tadbirlarini ishlab chiqish.** Bunda har bir mintaqada mavjud ishlab chiqarish kuchlaridan kelib chiqib, tuproq iqlim sharoitini to'liq o'rganib chiqish hamda aholini shu sohadagi ilmli insonlarini bunga jalb qilish hamda kelgusida o'rmon meliorativ tadbirlarini ishlab chiqishda oldindan qo'shimcha chora-tadbirlarni ko'rib qo'yish. Bu borada xorijiy davlatlar tajribasini ham o'rganish.
III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar: Amaliy (A) mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi.	
A1	Dalalarni himoyalovchi o'rmon ihotalarini etishtirish sharoitlari
A2	Daraxt va buta turlari hamda ulardan foydalanish
A3	Daraxt va butalarning qisqacha o'rmon meliorativ tavsifi
A4	Dalani himoyalovchi o'rmon ihotalarining qishloq xo'jalik ekinlarining o'sishi va hosildorligiga ta'siri
A5	Ihotalarning joylashishi va ularning hisobi
A6	Dalani himoyalovchi o'rmon ihotalarini urug'idan ekib barpo etish usuli va ularning hisobi
A7	Dalani ximoyalovchi o'rmon ixotalarini ko'chat o'tqazish yo'li bilan barpo etish
A8	Sug'oriladigan erlarda daraxt va buta turlarini tanlash va ekish sxemasi
A9	Lalmikor erlarda ixotalar barpo etish usuli
A10	Dalani ximoyalovchi o'rmon ixotalarini texnik qabul qilish va xatolarini to'ldirish texnologiyasi
A11	O'rmon ihota daraxtzorlariga qirquv usullari va ularning hisobi.
A12	Ixota daraxtzorlarini etishtirishning texnologik xaritasini tuzish
A13	Dalani himoyalovchi o'rmon ixotalarining iqtisodiy samaradorligi
A14	Eroziya xaqida umumiy tushuncha, gidrografik tarmoq bilan tanishuv
A15	Jarlanish eroziyasi
A16	Kichik maydondan oqadigan suv sig'imining hajmini aniqlash
A17	Eroziya inshootlari
A18	Tog' qiyaliklarini terrasalash,loyihalashtirish, belgilash va hisoblash
A19	Terrasa tuzish va undagi himoya o'rmon ihotalari
A20	Sel va o'zanli inshoatlar
A21	Tog' o'rmon meliorativ ishlarining iqtisodiy samaradorligi
A22	SHamolning kritik tezligi
A23	Qum ko'chish intensivligini aniqlash
A24	Qumda sun'iy o'rmonzorlarni inventaririzatsiya qilish
A25	Qumda urug' sepish me'yorini aniqlash
A26	Qum mintaqasiga mos buta va o'simliklar turlari
A27	Kuchma qumlarni mustahkamlash bo'yicha o'rmon barpo etishning texnologik kartasini tuzish
A28	Ko'chma qumlarni mustahkamlashni xorijiy tajribalari
A29	Urug'larni qumda o'stirishni yangicha texnologiyalari
A30	Madaniy va yovvoyi butalarning ko'chma qumlarga ta'siri
III.Mashg'ulotlar shakli: laboratoriya (L) rejalashtirilmagan	

IV. **Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar**

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular

"O'rmon melioratsiyasi" fani bo'yicha mustaqil ta'lim va ishlarning kalendar tematik rejasi

№	Mustaqil ta'lim mavzulari
1.	Ixotazorlar barpo etish tarixi.
2.	O'rmon ixotalarining qishloq xo'jaligida samaradorligi.
3.	Sug'orilmaydigan hududlarda o'rmon ixotalarini barpo etishda ishlatiladigan daraxt turlari.
4.	Dala o'rmon ixotalarining balandligiga bog'liq holdagi hosildorlik.
5.	Qumli cho'llarda mustahkamlashda foydalaniladigan asosiy daraxt va buta turlari.
6.	Qumli cho'llarda tuproq tayyorlash.
7.	O'stirilgan daraxtlarning xatosini to'ldirish va ularga ishlov berish.
8.	O'zbekiston qum sahrolari Qoraqum, Qizilqum, Sundukliqum, Kattaqum, Farg'ona vodiysidagi qumlar.
9.	Qumlarni mustahkamlash va o'zlashtirish ishlari tarixi va uning kelgusidagi ish rejalari.
10.	Qumlarni mustahkamlash va o'zlashtirish, qumlarni mustahkamlash tarixi.
11.	Qumlarni fizik geografik mintaqalardagi ahamiyati.
12.	Qumlarni genetik turlar bo'yicha xarakati va ularning vujudga kelish omillari, qumlarni ko'chishi, turli to'siqlarni qum oqimlarining yo'nalishi va tezligiga ta'siri.

13.	Qum rel'eflarining shakllari, qum tepa va past baland qumlar, jo'yaksimon qumlar, qumlarning mexanik tarkibi va uning ahamiyati.
14.	Qumlarning namlik xususiyatlari, qumlarni gidrologik rejimi va uni aniqlash omillari.
15.	Ko'chma qumlar keltirgan zararlar, ko'chma qumlarga qarshi ogohlantiruvchi tadbirlar, mexanik va tirik himoyalar.
16.	Qumlarni tirik himoya fitomelioratsiya usuli bilan mustahkamlash.
17.	Mexanik himoyalar o'rtalariga o'tlar sepish, qumlarni daraxt va butalar yordamida mustahkamlash.
18.	Boshqa usullardagi ekishlar.
19.	Qumlarni unumdorligini oshirish yo'llari.
20.	Qumli cho'llarda o'rmonzorlar barpo etish, ularni turlari, sxemalari, ularning tipologiyasi.
21.	Tuproq eroziyasi, tog' sharoitidagi eroziya turlari.
22.	Eroziyani keltirib chiqaruvchi asosiy omillar.
23.	Qiyaliklar nishabligining tuproq yuvilishiga ta'siri, ularni oldini olishda o'simliklarning ahamiyati.
24.	O'rmonzorlarning tuproqni himoya qilishdagi ahamiyati.
25.	Tuproq nurashida ko'p yillik o'tlarning ahamiyati, eroziyaga qiyalik ekspozitsiyasining ta'siri, eroziyaning zarari.
26.	Jarliklarni paydo bo'lish holatlari.
27.	Jarliklar va jar hosil bo'luvchi davrlar, jarliklarning bo'limlari.
28.	Tuproqni suv ta'sirida emirilishdan asrashning tashkiliy xo'jalik tadbirlari, nurashga qarshi loyihalashtirish bosqichlari.
29.	Tog' o'rmon melioratsiya ishlarini olib borishda M.I.Korolkov va S.YU.Rauner ishlarining o'rni va ularning chizmalari.
30.	O'rta Osiyoning tog'li xududlarida o'rmon melioratsiya ishlarining tashkil etilishi.

"O'rmon melioratsiyasi" fani bo'yicha mustaqil ta'lim mavzulari uning mazmunini yoritish maqsadida tanlangan va talabada shu haqida bilim ko'nikmasini shakllantirish nazarda tutilgan. Jumladan,mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan mavzularni normativ-huquqiy hujjatlar va o'quv adabiyotlari yordamida mustaqil o'zlashtirish, referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish, ilmiy maqola, tezislar tayyorlash, amaliyotdagi mavjud muammolarni yechimini topish, fanning dolzarb muammolarini qamrab oluvchi loyihalar tayyorlash, o'rganilayotgan mavzu bo'yicha asosiy ilmiy adabiyotlarga annotasiya yozish kabi ko'rinishdagi ishlarni bajarish tavsiya etiladi. Shu mazmunda MT da nazarda tutilgan mavzular haqida talabalar ish olib borishadi. Barcha keltirilgan mavzularni har biri to'g'risida talabalar qay tarzda o'zlashtirish, bilim ko'nikmasiga ega bo'lish mexanizmi fanning sillabusida ochib beriladi.

3.	**V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** **V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** «O'rmon melioratsiya» fanini o'zlashtirish natijasida bo'lajak o'rmonchilik bakalavrlari yo'nalishi bo'yicha maxsus bilim oladilar va o'rmon melioratsiya ishlari bo'yicha zarur bo'lgan malakaga erishadilar. • «O'rmon melioratsiya» fan uchun mo'ljallangan namunaviy dastur asosida tuzilgan bo'lib, unda tog' o'rmon melioratsiyasi, ixota o'rmonzorlar, qumloq o'rmon melioratsiyasi xarakterlari, ularda qullaniladigan daraxt va butalar,ularning tavsifi, ularni etishtirishga texnologiyalariga oid ma'lumotlar berilgan. Fandan chuqur bilim olishlari uchun talabalar ma'ruza va amaliy- tajribaviy mashg'ulotlarga to'liq qatnashib, o'zlashtirib borishi, shu bilan birga mustaqil, ravishda adabiyotlardan foydalanishlari shart bo'ladi.

	•
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); • guruxlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar
5.	**VII. Kreditni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.

ASOSIY ADABIYOTLAR

1. E.Berdiyev, Sh.Gulamxodjayeva "Manzarali daraxtlarni ko'paytirish" T-2020 o'quv qo'llanma
2. X.Hamroyev, Shaymatov O "O'rmon melioratsiyasi" uslubiy ko'rsatma T-2016
3. M.M.Qalandarov "O'rmon taksatsiyasi" Darslik T-2014

QO'SHIMCHA ADABIYOTLAR:

1. Албенский А.В.и др. Использование быстрорастущих пород в полезащитном лесоразведении. – М., Селхозиздат, 1956.
2. Дощанов М.Б., Молчанова А.И. Ассортимент пород и типы культур для полезащитных лесных полос. Ассортимент древесных пород'и кустарников для горных и орошаемых раёнов Узбекистанеской Республике. –Тошкент, 1974.
3. Молчанова А.И., Кайимов А.К. Принципы размещения полезащитных лесных полос наорошаемыхземлях. – Ташкент, Уз ИНТИ, 1979
4. Сус Н.И. «Агролесомелиорация». М. 1956г.420с
5. www.botanichka.ru
6. http://davesgarden.com
7. www.agropark.ru
8. www.arkive.org
9. http://www.ysadba.org.

7.	Fan dasturi Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Kengashining 2024yil "24" avgustdagi 1-son bayonnomasi bilan ma'qullangan.
8.	**Fan/modul uchun mas'ullar**: Yokubov.Y– Sharof Rashidov nomidagi SamDU, «Tuproqshunoslik va agrotexnologiyalar» kafedrasi assistenti
9.	**Taqrizchilar:** I.Bobobekov– qishloq xo'jaligi fanlari nomzodi, dotsent. N.Umarov– Samarqand davlat arxitektura-qurilish universiteti, bino va inshootlar kadastri kafedrasi katta o'qituvchisi, t.f.f.d

Universitetning 2024-yil 16- avgustdagi 301-ij buyrug'i asosida
Fan dasturlari va mustaqil ta'lim topshiriqlarini ishlab chiqishga ma'sul ishchi guruhi:

Rais - **Sh.T.Xoliqulov.**

Kafedra mudiri: **Sh.T.Xoliqulov**

Institut o'quv uslubiy kengash raisi: **Sh.Mamasov**

Institut direktori: **T.F.Rajabov**

Sh. Rashidov nomidagi
SamDU O'quv ishlari bo'yicha
1-prorektor: **A.S.Soleyev**

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti Agrobiotexnologiyalar va oziq-ovqat xavfsizligi instituti 60820100-O'rmonchilik va aholi yashash joylarini ko'kalamzorlashtirish ta'lim yo'nalishi talabalari uchun "O'rmon melioratsiyasi" fanidan tayyorlangan fan dasturiga

ICHKI TAQRIZ

60820100 – O'rmonchilik va aholi yashash joylarini ko'kalamzorlashtirish ta'lim yo'nalishi talabalari uchun "O'rmon melioratsiyasi" fani 5-6 semestrda rejalashtirilgan bo'lib, unda ma'ruza amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari mavzulari tasdiqlangan fan dasturi asosida, mavzular ketma-ketligi biri-birini to'ldirib, fanning barcha bo'limlarini qamrab olgan. Mustaqil ta'lim mavzulariga alohida e'tibor berilgan. Unda talabalar mustaqil ta'lim mavzularni bajarishlarida fanning bo'limlaridagi mavzular bo'yicha topshiriqlarni bajarishi orqali bilim va ko'nikmalarni shakllantirishiga alohida etibor qaratilgan. Sillabusni tuzishda muallif fanning maqsadi, vazifasi, fanni o'zlashtirish uchun zarur boshlang'ich bilimlar, ta'lim natijalariga e'tibor qaratgan. Shuningdek fanni baholashda kredit mezoni va tartibi, darsdagi faolligi, mustaqil ta'lim topshiriqlari, bajarish bosqichlari ularga ajratilgan ballari keltirilgan.

Xulosa qilib aytganda 60820100 – O'rmonchilik va aholi yashash joylarini ko'kalamzorlashtirish ta'lim yo'nalishi uchun "O'rmon melioratsiyasi" tuzilgan ushbu fan dasturi oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan qo'yilgan talablarga to'liq javob beradi va uni foydalanishlari uchun tavsiya etaman.

Tuproqshunoslik va agrobiotexnologiyalar
kafedrasi, dotsenti: **I.Bobobekov**